

การบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ราชธานีโศก จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเสนอรูปแบบใหม่ของชุมชน แห่งการเรียนรู้

The Integration of Local Knowledge and Wisdom of Ratchathani
Asok Community, Ubon Ratchathani: A Proposal of a New Model for
a Community of Learning

ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน¹ ดร.ทวีศักดิ์ วังไพศาล²

บทคัดย่อ

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบการพัฒนาที่ละเลยความสำคัญ ขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่ในชุมชน ส่งผลให้เกิดปัญหา ด้านคุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการพึ่งตนเอง วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานีโศก และนำเสนอรูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวม ข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกต ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ ชาวชุมชนและผู้เข้ารับการศึกษาดูงานจากชุมชน ช่วงเวลาดำเนินการวิจัย คือ พ.ศ. 2553-2555 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ใช้กับชุมชนทั่วไปและชุมชนชาวโศก คือ การประสานร่วมมือกันอย่างกลมกลืนระหว่างบ้านวัดโรงเรียน อาศัยปัจจัยนำเข้า คือ (1) แหล่งความรู้ได้แก่ องค์การชุมชน และ สื่อ (2) แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ คน และกิจกรรมต่างๆ มีกระบวนการเรียนรู้หลายรูปแบบ แล้วนำมาลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เกิดความรู้ในตัวคน สังคมเป็นพลังปัญญา ส่งผลให้รอดพ้นจากภัยคือปัญหาที่มีอยู่ กระบวนการพัฒนาชุมชนประกอบด้วย การรวมกลุ่มประกอบกิจกรรม การพัฒนาบุคลากร การคัดกรองความรู้ที่มาจากภายนอก การร่วมกันดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วย การนำแนวคิดที่ประสบผลสำเร็จแล้วมาปรับใช้และพัฒนาให้เหมาะสม

คำสำคัญ : ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ รูปแบบ

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนบูรณาการศาสตร์ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อาจารย์ที่ปรึกษา

Abstract

During the past several decades, Thailand has emphasized economic growth and ignored the importance of indigenous knowledge and local wisdom. As a result, communities in general are facing moral and ethical problems, health problems, environmental problems, and problems in their way of life and self-reliance. With this concern, this research aims to study the local knowledge and wisdom of the Ratchathani Asoke Community, and to propose a new model for learning in the community. This research uses the qualitative research method. The data was collected by questionnaires, in-depth interviews, and observations. The informants were the community leader, learning exchange facilitators, supporters for learning in general, community members, and visitors. This research was conducted from 2010 to 2012. As a result of this research, this new model for learning called for harmonious cooperation between community, temple and schools. Such cooperation relied on two input factors, namely (1) sources of knowledge such as community organizations and media, and (2) sources of local wisdom, found in specific people and various activities. This new model had many learning processes through real experience. Through these learning processes, people accumulated knowledge, and transformed it into intellectual power which helped them when encountering problems which occurred in life. Community development consists of group activities, personal development, screening of knowledge from outside the community, cooperation in taking care of children, elderly, and people in ill health, adaptation of locally suitable concepts with appropriate development of the community.

Keywords: Knowledge, Local wisdom, Learning community, model

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน มีการแข่งขันของระบบทุนนิยมสูง และถูกรอบงำจากลัทธิบริโภคนิยม เป็นรูปแบบการพัฒนาที่ละเลยความสำคัญของความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น สะท้อนถึงความผิดพลาด ความอ่อนแอของระบบภูมิปัญญาไทย ไม่เพียงแต่ไม่สามารถอธิบายปัญหา หรือตอบปัญหาได้เท่านั้น ยังได้สร้างค่านิยมที่ผิดๆ ครอบงำสังคมไทย เป็นพลังครอบงำ ทางจิตวิญญาณ ทำให้ปัญญาชน คนไทยหลงลืม ชุมทรัพย์ทางปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง ก่อให้เกิดปัญหา คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการพึ่งตนเอง การพัฒนาในช่วงต่อไปต้องเปิดโอกาสให้ชาวบ้านร่วมคิดร่วมทำ ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ทูตทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนชนบท (พิทยา ว่องกุล, 2540)

ชุมชนโดยทั่วไปประสบปัญหา (1) การทำเกษตรกรรมที่มุ่งตัวเงินเป็นหลัก ทำการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเชิง

พาณิชย์ แม้แต่อาชีพทำนาที่เป็นอาชีพดั้งเดิม ก็มีการลงทุนทุกขั้นตอน เช่น การจ้างแรงงาน การใช้เครื่องจักรกลเทคโนโลยีอื่นๆ การใช้ยาฆ่าแมลง ใช้ปุ๋ยเคมี และไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตเองได้ ต้องขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง ทำให้ประสบปัญหาการขาดทุนและปัญหาหนี้สิน (2) เงินและผลประโยชน์ ทำให้ละเลยคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (3) ชุมชนไม่มีการร่วมกันศึกษาปัญหา และหาทางแก้ไขปัญหาด้วยชุมชนเอง ปัญหาที่เกิดขึ้นชาวชุมชนจะรู้รายละเอียดดีที่สุด และมีศักยภาพเพียงพอที่จะช่วยเหลือตนเองให้รอดพ้นจากปัญหา และสามารถพัฒนาจนสามารถพึ่งตนเองได้ (เสรี ชาหลา และเรืองยศ จันทศิริ, 2544) เป็นความพยายามของภาคประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลง จากสภาพความอ่อนแอสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง โดยตั้งต้นจากกระบวนการเรียนรู้ ดังตัวอย่างชุมชนต่อไปนี้ (1) ชุมชนในเครือข่ายแคนดง กิ่งอำเภอแคนดง

ดง ในจังหวัดบุรีรัมย์ (2) ชุมชนบ้านละลอกกระสังข์ ตำบลเขาคอก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (3) ชุมชนปางมะผ้า ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน (4) ชุมชนบ้านโนนสำราญ ตำบลโคกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ (5) การทำนาข้าว ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ของมูลนิธิชีววิถี จังหวัดสุพรรณบุรี ภูมิปัญญาสำคัญของชุมชนดังกล่าว คือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันอย่างเป็นมิตร มีเหตุผล มีการเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล พึ่งพาธรรมชาติ และอาศัยองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา มีการประสานความรู้เกิดเป็นความรู้ใหม่ เรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัติจริง เป็นลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ก่อให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชนอันเป็นหนทางอยู่รอดและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน (วรรณา เลิศวิจิตรจรัส และอรพิน ชูเกาะทวด 2549 ; เสรี ชาเหล่า และเรืองยศ จันทศิริ, 2544 ; เสรี พงศ์พิศ, 2532)

พลังทุนทางปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน หรือในสังคม มีอยู่ในคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีปฏิบัติงาน ฯลฯ ถ้ารู้จักนำมาใช้อย่างเหมาะสม รู้จักใช้ผสมผสานกับความรู้อื่น ก็จะเกิดผลที่ยิ่งใหญ่ ทำการค้นหาและนำเอาทุนทางปัญญา มาตีความ และประยุกต์ใช้ ยิ่งดำเนินการค้นหาและนำมาใช้ ก็จะมีพบทุนทางปัญญาที่ไม่คาดฝันแฝงเร้นอยู่ในชุมชนมากมาย ยิ่งใช้ยิ่งค้นพบเพิ่ม เป็นพยานภาพของ “ทุนทางปัญญา” (วิจารณ์ พานิช, 2554) จากปัญหาและความสำคัญขององค์ความรู้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษา เรื่อง การบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานีโคก จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเสนอรูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้

ความหมายของรูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) หมายถึง ชุมชนที่มีช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งกันและกันระหว่างชาวชุมชน มีการรับความรู้และ ภูมิปัญญาจากภายนอก เพื่อเอื้อให้เกิดโอกาสในการหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) นำไปสู่การสร้างเป็นฐานความรู้ที่เข้มแข็ง (Core Competence) ของชุมชน ในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ ลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ พิจารณาจาก (1) ชุมชนมีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (2) ชุมชนมีการ

ทดลองปฏิบัติ (3) ชุมชนมีการเรียนรู้จากบทเรียนของตนเอง (4) ชุมชนมีการเรียนรู้จากผู้อื่น (5) ชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้ภายในชุมชน (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ศูนย์เรียนรู้เชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2551) รูปแบบ (Model) หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ที่อยู่ในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ (บุญชม ศรีสะอาด, 2531)

รูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ จึงหมายถึง โครงสร้างใหม่ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่สามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนทั่วไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานีโคก จังหวัดอุบลราชธานี และนำเสนอรูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้

ขอบเขตของการวิจัย

ชุมชนราชธานีโคก เป็นชุมชนชาวโคกที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพุทธศาสนา มีการจัดการศึกษา การเรียนรู้ภายในชุมชน และระหว่างเครือข่าย มีการเผยแพร่องค์ความรู้โดยชุมชนเอง ปราศจากการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก มีลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีการขับเคลื่อน และเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาไม่อยู่นิ่ง อันเกิดจากแรงปรารถนาที่จะเห็นความเจริญก้าวหน้าของชุมชน ใช้หลักประชาธิปไตย โดยมีการประชุมและใช้เสียงส่วนมากในการบริหารงาน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ให้กับหน่วยงานต่างๆ และบุคคลทั่วไป ผู้วิจัยจึงเลือกชุมชนดังกล่าวสำหรับการวิจัยครั้งนี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้ เกี่ยวกับความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน เป็นพื้นฐานในการสร้างทฤษฎีจากแผ่นดินแม่ (Home – Based Theory) ในอนาคต
2. ได้รูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสนอในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม เป็นแบบอย่างในการวางแผน จัดตั้ง และพัฒนาแหล่งเรียน

รู้ในระดับชุมชน

3. เป็นประโยชน์ต่อผู้นำชุมชน และผู้ดำเนินโครงการจัดการความรู้ในการพัฒนาบุคลากร และพัฒนาชุมชนไปสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การออกแบบวิจัย งานวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้การสำรวจภาคสนามโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเป็นแนวทางให้ได้มาซึ่งรายละเอียดข้อมูลจากเครื่องมือต่างๆ เริ่มต้นจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ทำให้ได้ข้อสรุปชั่วคราว นำมากำหนดกรอบแนวคิด เป็นการตั้งสมมติฐาน แล้วทำการพิสูจน์ เพื่อหาคำตอบเชิงทฤษฎี โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการรวบรวมข้อมูล หาข้อสรุปในรูปแบบของการอธิบาย ความรู้ที่ได้เป็นความรู้ที่มีฐานมาจากข้อมูลโดยตรง (grounded in the data) (ชาย โพธิ์ลีตา, 2550) ซึ่งอาจปรากฏทฤษฎีจากแผ่นดินแม่ (Home-base Theory)

2. ผู้เข้าร่วมการวิจัย (Participants) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้ให้การสนับสนุนการเรียนรู้ ชาวชุมชน และผู้เข้ารับการศึกษา ดึงมาจากชุมชน

3. เครื่องมือในการวิจัย (Research Instruments) ประกอบด้วย แบบสอบถาม (Questionnaire) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant observation) และการบันทึกเหตุการณ์ประจำวัน ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ปี พ.ศ. 2554-2555

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือวิจัย โดยดำเนินการ ดังนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือหลายรูปแบบ มาจัดระเบียบข้อมูล (data organizing) เพื่อให้เกิดองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ให้ข้อมูลอยู่ในสภาพที่พร้อมจะนำไปวิเคราะห์ได้สะดวก ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ได้จากงานวิจัยเชิงประจักษ์ คือ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่วนที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งความรู้ชุมชน กระบวนการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 เชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน เพื่อบอกเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษา

4.3 ทำการวิเคราะห์ สร้างข้อสรุป แล้วนำผลการวิเคราะห์ และข้อสรุปที่ได้ มาบูรณาการ เพื่อให้เกิดองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

4.4 นำรูปแบบของชุมชนที่ได้ มาบูรณาการให้ได้รูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในสังคม

5. การบูรณาการรูปแบบใหม่ขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูล มาหาข้อสรุป โดยเฉพาะประเด็นหรือสิ่งใหม่ๆ ที่ปรากฏขึ้น การคิดนอกกรอบที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนมาบูรณาการและสังเคราะห์ให้ได้รูปแบบใหม่

5.2 นำรูปแบบใหม่ที่ได้ เสนอปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการนำรูปแบบใหม่ที่ได้ มาใช้ในระดับชุมชน

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนราชธานีโคก

ชุมชนราชธานีโคก ตำบลบึงใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอีก รูปแบบหนึ่งของชุมชนท้องถิ่นที่เน้นเรื่องกิจกรรมธรรมชาติเป็นหลัก มุ่งนำหลักพุทธธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ของชุมชน

ประวัติความเป็นมาของชุมชน ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2532 เกิดจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การมาอยู่ร่วมกันของผู้ปฏิบัติธรรมในชุมชนเดียวกัน จะมีพลังสร้างสรรค์สิ่งดีงาม ตามความเชื่อของตนได้มาก เนื่องจากมีทรัพยากรบุคคลอันเป็นต้นกำเนิดของแรงงานทางกายและทางปัญญา วัตถุประสงค์ของการตั้งชุมชน คือ เป็นชุมชนโดยเจตนา เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกที่ถือศีล 5 มาใช้ชีวิตครอบครัวอยู่ในชุมชนได้

สร้างชุมชน จากการก่อตั้งของคนกลุ่มเล็กๆ พัฒนายกระดับมาเป็นหมู่บ้าน อย่างเป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2539 การสร้างที่อยู่อาศัยเป็นแบบสันโดษ ในเนื้อที่หลังคาเรือนละ 50 ตารางวา เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและทำกิจกรรม ไร่สารพิษ มีโครงสร้างทางสังคม ประกอบไปด้วยบ้าน วัด

โรงเรียน มีบ้านเรือน จำนวน 149 หลังคาเรือน ประชากรประกอบด้วย นักบวช ขรวาส และนักเรียน นักศึกษา รวม 336 คน เป็นเพศชาย 151 คน เพศหญิง 185 คน การอยู่ร่วมกันของชาวชุมชน จะอยู่กันแบบสาธารณโภคี คือ บริโภคและอุปโภคร่วมกัน มีพื้นที่เป็นทุ่ง มีลักษณะเป็นกันกะทะ มักจะมีน้ำท่วมในฤดูฝน บางครั้งท่วมเป็นเวลานานหลายเดือน ชาวชุมชนต้องใช้เรือเป็นที่พักอาศัยและทำกิจกรรมต่างๆ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 5, 2549)

2. รูปแบบองค์ประกอบของความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานีอโศก ที่ได้จากแบบสอบถามปรากฏผลการสำรวจ แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งความรู้ชุมชน กระบวนการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยที่สัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังภาพ 1

รูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานีอโศก

ภาพ 1 รูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานีอโศก

จากภาพ 1 พอสรุปได้ว่า องค์ความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานีโอศก เน้น การพัฒนา ด้านจิตใจ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง แหล่งภูมิปัญญา สำคัญ คือ ได้ความรู้จากนักบวช ที่เรียกว่า สมณะ(นักบวช ชาย) และสิกขมาตุ (นักบวชหญิง) กิจกรรมของวัด และพระ ไตรปิฎก แหล่งความรู้ส่วนใหญ่ได้จากฐานงาน วิธีการเรียนรู้ ที่สำคัญ คือการเรียนรู้จากคำสอนของศาสนา และเรียนรู้ จากการลงมือปฏิบัติจริง

จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์และสังเกต พบว่า ชุมชนราชธานีโอศก เป็นหนึ่งใน ชุมชนชาวโอศกหรือ ชุมชนบุญนิยมชาวโอศกที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชาวโอศกเป็นกลุ่มคนที่มุ่งถือศีลปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ที่มีวิถีชีวิตดำเนินไปตามความเชื่อที่ว่า ชีวิตจะประสบความสำเร็จ สุขความเจริญ ได้ต้องมีการศึกษา 3 (ไตรสิกขา) คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมี สมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ที่ ทำงานด้านศาสนามากกว่า 40 ปี มีผู้สนใจเข้าร่วมปฏิบัติธรรม ตามจังหวัดต่างๆ เกิดการรวมกลุ่มกันมีลักษณะทั้งที่เป็น กลุ่ม ชุมชน กิจการ บริษัท องค์กรเครือข่าย เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ มีสถานที่ที่เป็นทรัพย์สินของส่วนกลางเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน มีวัดที่ชาวโอศกเรียกว่า “พุทธสถาน” และ “สังฆสถาน” กระจายอยู่ 9 แห่ง ชุมชนชาวโอศก พยายามดำเนินชีวิต ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งตนเองในด้านต่างๆ ให้ มากที่สุด ถือศีล 5 เป็นอย่างต่ำ รับประทานอาหารมังสวิรัต ไม่มีอบายมุข ปฏิบัติตนตามแนวทาง “บุญนิยม” คือ ลดละ กิเลส เสียดละ ขยัน สร้างสรรค์ เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน สมาชิก ชุมชนจะแบ่งหน้าที่กันตามที่ตนเองมีความสามารถและความเหมาะสมเพื่อทำงานให้ส่วนกลางโดยไม่มีค่าตอบแทน งานประเพณีประจำปี ชาวโอศกมีงานในรอบปี 10 งาน ซึ่งจัดขึ้นตามชุมชนในภูมิภาคต่างๆ ในเครือข่ายชาว โอศก คือ (1) งานปีใหม่ (2) งานเพื่อฟ้าดิน (3) งานฉลอง หนาว (4) งานพุทธาภิเษกสุดยอดปาฏิหาริย์ (5) งานปลุก เสกพระแท่น ของพุทธ (6) งานคืนสู่เหย้าเข้าคืนถ้าสัมมา สิกขา (7) งานโฮมไต้หวันและทำบุญหมู่บ้าน (8) งานโอศก รำลึก และบูชาพระบรมสารีริกธาตุ (9) งานมหาปวารณา (10) งานโรงบุญมังสวิรัต งานประเพณีประจำปีเหล่านี้ มี คุณค่าทางจิตใจ การรักษาเอกภาพและความเหนียวแน่น มั่นคงในหมู่กลุ่มของชาวโอศก ในแต่ละงานมีการปลุกฝังวิถี ชีวิต ค่านิยม ด้วยการแสดงธรรม และกิจกรรมอื่นๆ

รูปแบบการเรียนรู้ของชาวโอศก ที่สำคัญคือ การ เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน และการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ ร่วม กับเครือข่าย ซึ่งมีหลายรูปแบบ ดังนี้ (1) การอบรมธรรมะที่ จัดขึ้นตามพุทธสถานต่อเนื่องทุกปีจนเป็นประเพณี (2) การ เรียนรู้จากปากต่อปาก (3) การแสดงธรรม เผยแพร่กิจกรรม ชาวโอศกผ่านสื่อโทรทัศน์ ของชาวโอศก (4) การถ่ายทอด วิทยุ (5) มีการจัดพิมพ์หนังสือออกเผยแพร่ (6) การออก วารสารชาวโอศก (7) หนังสือพิมพ์ชาวโอศก (8) จัดทำวีซีดี ธรรมะ (9) การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อ อินเทอร์เน็ต (10) เพลง สื่อสาระธรรมะ (11) การให้อาวาสจากนักบวช ในที่ ประชุม (12) การแสดงละคร (13) โศลกธรรม (14) บทกลอน (15) มีการตั้งชื่อ เพื่อเป็นกรณีฐานในการปฏิบัติธรรม (16) การเข้าร่วมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ใน การเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน

ชุมชนราชธานีโอศก เป็นชุมชนชาวโอศก ที่เน้น การถือศีลปฏิบัติธรรม ดำรงอยู่และพัฒนาได้ด้วย ความ ศรัทธาที่มีต่อผู้นำ การยอมรับในวิถีชีวิตและหลักศีลธรรมที่ ตรงกัน การผสมผสานความหลากหลายของภูมิปัญญาชาว บ้าน วิทยาการสมัยใหม่และความรู้จากในตำรา ระบบบ้าน วัดโรงเรียนมีการประสานกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความรู้ ภูมิปัญญาและประสบการณ์ได้จาก (1) พ่อแม่ ครอบครัว ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การดำเนินชีวิต (2) ความรู้และภูมิปัญญาที่ได้รับจากชุมชนท้องถิ่นเดิมของแต่ละ คน (3) การได้รับการศึกษาจากครูบาอาจารย์ ทั้งในและนอก สถานศึกษา (4) ความรู้และภูมิปัญญาจากการศึกษาปฏิบัติ ธรรม โดยเฉพาะธรรมะที่ได้รับจากสมณะโพธิรักษ์ สมณะ สิกขมาตุ ความรู้และภูมิปัญญาที่มีผลต่อชาวชุมชนมากที่สุด คือ การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาจิตใจ ซึ่งมีผลต่อ ในการพัฒนา ความรู้ความสามารถของตนเอง ในการใช้ชีวิต การประกอบ การงาน การช่วยเหลือสังคม การบริหารจัดการชุมชนและ ร่วมกับเครือข่ายชาวโอศกอย่างเข้มแข็งต่อเนื่อง และระบบ ส่วนกลางแบบสาธาณโคศิช่วยสร้างวงจรเสริมแรงให้มีทุน ด้านต่างๆ ในการประกอบกิจกรรม กิจการเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อุปสรรค คือ การเคลื่อนไหวชัดเจนทางการเมือง ถูกจัดให้อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับชุมชนส่วนใหญ่ที่อยู่รอบข้าง

3. การบูรณาการรูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการ เรียนรู้ มีขั้นตอนพอสรุปได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่1 การบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และ

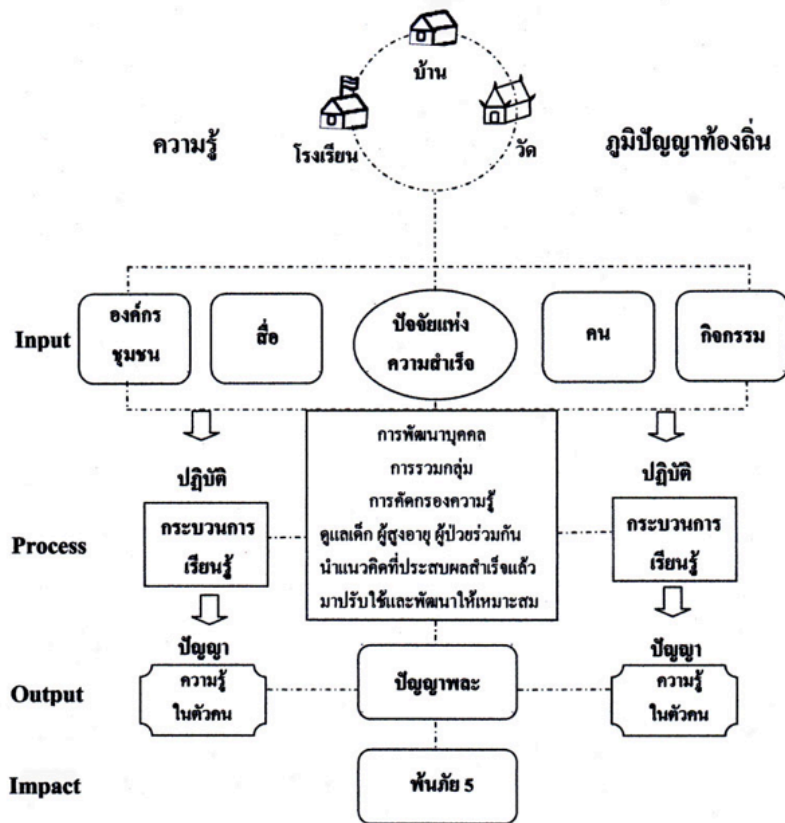
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชนราชธานีโอศกจากวิเคราะห์ สังเคราะห์บูรณาการ เพื่อให้ได้ภาพรวมของรูปแบบองค์ความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำมาบูรณาการ เป็นรูปแบบใหม่ ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่สามารถนำไปปรับใช้กับ ชุมชนทั่วไป มีข้อค้นพบ ดังนี้

- (1) แหล่งความรู้ชุมชน แบ่งออกเป็น องค์กรชุมชน และ สื่อ
- (2) แหล่งภูมิปัญญาชุมชน แบ่งออกเป็น คน และ กิจกรรมอื่น ๆ
- (3) ความสัมพันธ์ บ้านวัดโรงเรียน กับ แหล่งความรู้และ แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ โรงเรียนเป็นแหล่งความรู้ วัด เป็นแหล่งภูมิปัญญา บ้านเป็นได้ทั้งแหล่งความรู้และแหล่ง ภูมิปัญญา

การบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชน ราชธานีโอศก บูรณาการจากผลการสำรวจปัจจัยและกระบวนการขององค์ความรู้และภูมิปัญญา

ท้องถิ่น องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานี โอศกที่ได้จากเครื่องมือหลายประเภท และข้อค้นพบ นำมา ประกอบ ในการสร้างรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนฯ

ขั้นตอนที่2 การบูรณาการรูปแบบใหม่ของชุมชน แห่งการเรียนรู้ เกิดจากการนำรูปแบบองค์ความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชนราชธานีโอศกตามขั้นตอนที่ 1 ประกอบการวิเคราะห์จากเครื่องมือหลายประเภท การศึกษา เอกสาร การศึกษาปัญหาชุมชน กระบวนการแก้ไขปัญหา ของชุมชน ประกอบกับความเป็นไปได้ของชุมชนในการใช้ ความรู้และภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชน และ การดำเนิน ชีวิต โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ในตัวคน ที่สังสมเป็น ปัญญาพล ทำให้พ้นจากภัยต่างๆ ซึ่งรูปแบบที่สังเคราะห์ และบูรณาการได้ สามารถนำมาปรับใช้กับชุมชนทั่วไป และชุมชนชาวโอศก ตามภาพ 2

ภาพ 2 รูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่ใช้ได้กับชุมชนทั่วไปและชุมชนชาวโอศก

4. รูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่ใช้ร่วมกับชุมชนทั่วไปและชุมชนชาวโศก คือการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน ได้จากทางโรงเรียนเป็นหลัก ส่วนหนึ่งได้มาจากชุมชน ซึ่งแหล่งความรู้แบ่งออกเป็น องค์กรชุมชนและสื่อต่างๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนได้จากวัดเป็นหลัก ส่วนหนึ่งได้มาจากชุมชน ซึ่งแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งออกเป็น คนและกิจกรรมอื่นๆ กระบวนการพัฒนาองค์ความรู้มีหลายวิธี ที่สำคัญคือ เมื่อรับความรู้มาแล้ว ต้องลงมือปฏิบัติจริง จะทำให้เกิดความรู้ด้วยปัญญา แล้วพัฒนาความรู้ในระดับที่สูงขึ้น กระบวนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหลายวิธี ที่สำคัญคือ ปัญญาที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ ทำให้เกิดภูมิปัญญาที่ฝังลึกลงในตัวคน นำมาใช้ในวิถีการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดเป็นพลังปัญญา เรียกว่า ปัญญาพละ ซึ่งจะทำให้พ้นจากภัย คือปัญหาที่มีอยู่

กระบวนการพัฒนาประกอบด้วย การประสานกันอย่างกลมกลืนและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน การรวมกลุ่มของคนในชุมชน ผู้มีหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องพัฒนาคุณธรรมและประสพการณ์ให้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้ กิจกรรมการรวมกลุ่มต้องเป็นกิจกรรมที่ชาวชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน มีวิวัฒนาการจนเกิดกิจกรรมที่หลากหลาย แต่ละกิจกรรมมีความเชื่อมโยง เอื้อ เกื้อหนุนกัน จะสามารถรวมคนได้ เป็นช่องทางให้ผู้ที่มีความรู้และภูมิปัญญาอยู่ในตัว ได้แสดงบทบาทในการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชุมชนร่วมกันรับผิดชอบในการดูแลเด็ก ผู้สูงอายุและผู้เจ็บป่วยภายในชุมชน การคัดกรองความรู้จากภายนอกต้องยึดหลักผลประโยชน์ที่เป็นของชาวชุมชนและส่วนรวมและใช้การวิจัยร่วมด้วย การนำแนวคิดที่ประสบความสำเร็จแล้วมาปรับใช้และพัฒนา ปัจจัยและกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้เกิดการนำความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวคนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เกิดการฟื้นฟู ภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นมาใหม่ คือ (1) เคารพผู้มีคุณธรรม รู้คุณค่าและเคารพผู้มีภูมิปัญญาและประสพการณ์สูง (2) การเอื้อเฟื้อเกื้อกูลแบ่งปันกันภายในชุมชน และเครือข่าย (3) เกิดการช่วยเหลือกันทำงาน (4) เกิดความสัมพันธ์กันภายในชุมชนกลายเป็นความรักความอบอุ่นมีมิตรภาพ เช่นเดียวกับระบบเครือญาติ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

(1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแหล่งที่มา 2 แหล่งใหญ่ๆ คือ คน และกิจกรรมต่างๆ คน จึงเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่สำคัญ เนื่องจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวบุคคล ส่งผ่านให้บุคคล ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ นอกจากถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้ว ยังมีวิธีซึมซับจากการอยู่ใกล้ชิดโดยไม่รู้ตัว ตั้งแต่เกิดได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ที่คอย ชัดเกล้า อบรม สั่งสอน ลูกหลาน ให้เป็นคนดีมีศรัทธา จากนั้นได้เรียนรู้จากผู้นำ เช่น พระ ผู้อาวุโสในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ หลวงมณี (2544) ที่พบว่า แหล่งสารสนเทศ ภูมิปัญญาชาวบ้านส่วนใหญ่ คือ แหล่งบุคคล ศูนย์เรียนรู้ของเครือข่าย และแหล่งสารสนเทศที่เป็นสื่อใกล้ตัว รูปแบบการจัดการสารสนเทศที่เหมาะสมกับการทำงานในลักษณะเครือข่าย ได้แก่ การจัดหาและผลิตสารสนเทศภูมิปัญญาชาวบ้านจากตัวบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และนักวิชาการ จาก การวิจัยของ ศิรานุช อ่อนอัน (2548) พบว่า การดูแลรักษาสุขภาพแบบดั้งเดิมและสืบทอดกันมาได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษโดยครอบครัว เครือญาติ และเพื่อนบ้าน นอกจากนั้นได้เรียนรู้จากผู้นำ เช่น พระ ผู้อาวุโส ทั้งภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งเป็นผู้รู้หรือมีภูมิปัญญาในการรักษาสุขภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช ที่ให้ความสำคัญและคุณค่าความรู้ในตัวคนว่า ความรู้ในตัวคนไม่สามารถเสนอออกมาเป็นคำพูดได้ทั้งหมด การเห็นคุณค่า และรู้จักนำพลังปัญญาที่มีอยู่ในตัวคนมาสร้างคุณค่าและมูลค่า จะเคารพและให้เกียรติคนทุกระดับ เป็นพื้นฐานของสังคมสมานฉันท์ และ ภาวศรัทธา สังคมใด ชุมชนใด หรือองค์กรใดสร้างสรรค์บรรยากาศเช่นนี้ได้ จะเกิดพลังชุมชนที่ยิ่งใหญ่ (วิจารณ์ พานิช, 2554) และงานวิจัยของ ประดิษฐ์ อรุณย์ (2549) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความรู้ในตัวคนว่า ความรู้ที่ได้รับจากบรรพบุรุษ และความรู้ที่เพิ่มพูนขึ้นจากการค้นพบด้วยตนเอง เป็นความรู้ในตัวคน เมื่อผู้มีความรู้เหล่านั้นเสียชีวิต ความรู้เหล่านั้นก็สูญหายไปด้วย

ข้อสรุปเชิงทฤษฎี ผลการศึกษาเกี่ยวกับแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นทรัพยากรบุคคล อธิบายโดยทฤษฎีการเรียนรู้จากสังคม (Social Cognitive Theory) ที่กล่าวว่

พฤติกรรมของมนุษย์ เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและปัจจัยส่วนบุคคลร่วมกัน จากการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบพฤติกรรมของตัวอย่าง (Bandura, 1986)

(2) องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดพร้อมไปกับการปฏิบัติเสมอ ซึ่งต่างจากความรู้ในตำรา เช่น การถ่ายทอดความรู้เรื่องการทำมาหากิน เริ่มต้นจากการสังเกตจากผู้มีอาชีพเดิม เมื่อสงสัยจะซักถามแล้วนำไปปฏิบัติ เมื่อมีข้อสงสัยอีกจะซักถามซ้ำและนำไปปฏิบัติ จนชำนาญสามารถประกอบอาชีพได้ การพัฒนาด้านจิตใจก็เช่นเดียวกัน ต้องผ่านการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เริ่มจากรักษาดี สังเกตเป็นสมาธิ และนำมาซึ่งปัญญา ซึ่งต้องมีผู้คอยสั่งสอนให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พจนา เอื้องไพบูลย์ (2546) ที่พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้หลายลักษณะร่วมกัน ที่ทำให้ศักยภาพของชุมชนเพิ่มขึ้น ได้แก่ การเรียนรู้จากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การสนทนา พบปะหารือ และประชุม การสังเกตผลของกิจกรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน การฝึกอบรมและดูงานในพื้นที่จริง การเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ และการเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ของชุมชน จากการวิจัยของ ทรงศิริ สาประเสริฐ (2541) พบว่า การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านใช้วิธีการบอก ให้ผู้เรียนเป็นผู้ถาม ทำให้ดูและให้ปฏิบัติด้วยตนเอง และมีความเห็นว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้คือ การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และทรงคุณจันทร์ (2544) พบวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน คือ ผ่านทางพิธีกรรม ผ่านการให้ลงมือปฏิบัติจริง หลักคำสอนในพุทธศาสนา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ นิทานพื้นบ้าน ลองผิดลองถูก จารีตกฎเกณฑ์ข้อห้าม และการเอาจดจำและเอาปฏิบัติที่เรียกว่า ครูพักลักจำ

ข้อสรุปเชิงทฤษฎีตรงกันทฤษฎีปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ที่มีหลักการว่า บุคคลจะเรียนรู้ในสิ่งใดนั้น ประการแรกต้องมีการปฏิบัติ และการสังเกตผลที่จะเกิดขึ้น จากนั้นจะมีความเห็น และความรู้ตามมา เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สถิติปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์บรรลุเป้าหมายของชีวิต ความรู้เกิดจากประสบการณ์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง ไม่ตายตัว สามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดผลจนเป็นที่พึงพอใจได้ (วุฒิชัย อ่องนาวา, 2552)

(3) การปฏิบัติศิลปะและกำลังปัญญา ชุมชนที่ได้รับความคิดเห็นอยู่ทุกวันนี้ เกิดจากความบกพร่องในศิลปะ หากบุคคล ครอบครัว หรือชุมชน ได้รับความเดือดร้อนให้กลับมาทบทวนศิลปะแต่ละข้อ ในจำนวนศิลปะ 5 ข้อที่พึงมี แล้วทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ก็จะได้ความสุขกลับคืนมาได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “ศิลปะนำมาให้” เมื่อปฏิบัติศิลปะได้ดีจะส่งผลเป็นสมาธิ คือความตั้งมั่น ส่งผลให้เกิดปัญญาสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนไปได้อย่างถูกต้อง

พระพุทธศาสนา ได้สอนไว้ว่า การมีกำลังปัญญา จะส่งผลให้พ้นจากภัย คือ ไม่ไปสู่ทางเสื่อม จะไม่มีภัยเนื่องด้วยการเลี้ยงชีพ ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก ว่า กำลัง 4 ประกอบด้วย (1) ปัญญาพล (กำลังของปัญญา) (2) วิริยพล (กำลังของความเพียร) (3) อนุวัชชพล (กำลังของการทำงานอันไม่มีโทษ) (4) สังคหพล (กำลังของการสงเคราะห์) เมื่อมีกำลัง 4 นี้ ย่อมพ้นภัย 5 คือ (1) อาชีวิกภัย (ภัยเนื่องด้วยการเลี้ยงชีพ) (2) อลิโลกภัย (ภัยจากการดิเตียน) (3) ปริสสารัชชภัย (ภัยที่สะทกสะท้านในบริษัท) (4) มรณภัย (ภัยจากความตาย) (5) ทูคติภัย (ภัยที่ไปสู่รอกทางเสื่อม) (พระไตรปิฎกเล่ม 23 “พลสูตร” ข้อ 209) (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง, 2525)

สอดคล้องกับ วิจารย์ พานิช ที่กล่าวถึงคุณค่าของการรับความรู้ ไปในทางที่ ก่อประโยชน์ ดังนี้ (1) การยกระดับความรู้ เกิดความรู้ความเข้าใจวิธีการปฏิบัติงาน ความรู้ที่ได้รับก็จะเป็นความรู้ที่ยกระดับขึ้นจากเดิม (2) มิตรภาพ ภราดรภาพ ความเคารพนับถือระหว่างกัน ในหมู่ผู้เข้าร่วมกระบวนการ อันจะนำไปสู่การเป็นพันธมิตร หรือเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อเนื่องยาวนาน (3) ความรู้สึกมั่นใจตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง และคุณค่าของการทำงานร่วมกัน ของกลุ่มผู้มีความสำเร็จหรือผลงานเด่น อันจะนำไปสู่ความมั่นใจที่จะทดลองหรือสร้างสรรค์วิธีทำงานใหม่ๆ ต่อไปอีก (4) ความอ่อนน้อมถ่อมตน เห็นข้อจำกัดของตน เห็นคุณค่าของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเด่น และในกลุ่มผู้ขอเรียนรู้ (5) บรรยากาศเชิงบวก ชื่นชมยินดี เห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน รักนับถือกันภายในชุมชนเพิ่มขึ้น เป็นพลังที่มีชีวิต ส่งผลต่อเนื่อง (วิจารย์ พานิช, 2554)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบใหม่ ของชุมชน แห่งการเรียนรู้ไปใช้

1.1 รูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับคุณธรรมในตัวคน ในการดำเนินกิจกรรมชุมชน และการประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชน รัฐบาลควรให้มีการ รื้อฟื้นวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมกลับมาใช้อีก เพื่อเป็น พื้นฐานในการให้กับเด็กและเยาวชน ที่จะเป็นพลเมืองที่ดี ของชาติในอนาคต

1.2 ชุมชนราชธานีโอศก ร่วมกับเครือข่ายในการ จัดงานอบรมธรรมะโดยจัดเป็นประเพณีทุกปีได้แก่ งานปลูก เสกพระแท่นของพุทธ งานวิชาลัยบรรดาบัณฑิตบุญนิยม (ว.บ.บ.) ชุมชนทั่วไปควรมีเครือข่าย จัดอบรม เรื่องความ รู้และคุณธรรม โดยเน้นการถ่ายทอดจาก ทรัพยากรบุคคลที่ มีอยู่ในท้องถิ่น คือผู้มีความรู้ความสามารถประสบการณ์ และ ผู้มีคุณธรรมในระดับชุมชน มาถ่ายทอดความรู้และ ภูมิปัญญาให้กับชาวชุมชน เพื่อสืบทอดองค์ความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดเป็นประเพณีทุกปี ใช้เวลาอบรม ประมาณ 5-7 วัน

1.3 ชุมชนราชธานีโอศกมีโรงงาน เป็นสถานที่ให้ นักเรียน นักศึกษาได้ศึกษาเรียนรู้ ที่ผ่านมานั้นด้านการ

ปฏิบัติ การบูรณาการด้านวิชาการในฐานะงานยังไม่สมบูรณ์ เท่าที่ควร แต่ละฐานงานควรร่วมมือกันระหว่างผู้ปฏิบัติ ฝ่าย วิชาการ ฝ่ายสื่อ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนให้มากที่สุด ฐานงานหรือกิจกรรมชุมชนทั่วไปซึ่งมีภาคปฏิบัติอยู่แล้ว ควร เสริมด้านวิชาการไปด้วย เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชาว ชุมชนและผู้สนใจความรู้ด้านวิชาการให้ได้ประโยชน์

1.4 ชุมชนราชธานีโอศก และชุมชนชาวโอศก ทั่วไป ผู้ใหญ่และเยาวชนในชุมชนร่วมกันการดูแลเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้เจ็บป่วยในชุมชน โดยถือเสมือนเป็นคนใน ครอบครัวเดียวกัน ชุมชนทั่วไปควรร่วมกันดูแลบุคคลดง กล่าว และช่วยเหลือกันในรูปของกองทุนสวัสดิการ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัย บทบาทผู้นำในการขับเคลื่อนการนำ องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาปรับใช้ในชุมชนอย่างมี ประสิทธิภาพ

2.2 ควรศึกษากระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการ ปฏิบัติของชุมชนเป็นรายบุคคลและกลุ่มบุคคล

2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อยกระดับศูนย์เรียนรู้ชุมชน เกี่ยวกับกระบวนการนำองค์ความรู้ชุมชน และภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาถ่ายทอดแก่ผู้เข้ารับการอบรม ผู้มาศึกษาในงานใน ชุมชน โดยการประสานงานกันระหว่าง บ้านวัดโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ , กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ศูนย์เรียนรู้เชิงปฏิบัติการเพื่อ การพัฒนาสังคมและสวัสดิการ(2551). *คู่มือการสร้างและพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน ด้านการพัฒนาสังคมและ สวัสดิการ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อเนกพร พรินติ้ง.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 5 (2549). *การประเมินเชิงศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงจาก ปราชญ์ชาวบ้าน กรณีศูนย์ฝึกอาชีพราชธานีโอศก*. อุบลราชธานี : ศูนย์ฝึกอาชีพราชธานีโอศก.
- ชาย โทษิตตา. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินติ้ง.
- ทรงคุณ จันทจร. (2544). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านเรื่องทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาดุขศึกษิตด : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทรงศิริ สาประเสริฐ. (2541). *ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2531). *รูปแบบการสอนวิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ*. มหาสารคาม : บริษัทการ พิมพ์.
- ประดินันท์ อุรรมย์. (2549). “กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ในจังหวัดจันทบุรี: การทำสวนทุเรียน”. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 19(1), 71-78.

- พจนา เอื้องไพบูลย์. (2546). *การพัฒนา รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : การศึกษาแบบ*
พินยา ว่องกุล. (2540). *คำประกาศอิสรภาพจาก IMF.* กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. (2525). *อรรถกถา อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต ปิณณาสกั สัมโพธิ์ พลสูตร เล่มที่ 23.*
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- วรรณา เลิศวิจิตรจรัส และอรพิน ชูเกาะหวด. (2549). *นานาเรื่องราวการจัดการความรู้* กรุงเทพมหานคร: บีเอ็มแอดเวอร์
ไทซ์.
- วารารณ หลวงมณี. (2544). *การจัดการสารสนเทศภูมิปัญญาชาวบ้านของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน.*
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- วิจารณ์ พานิช. (2554). “*ทำความรู้จัก KM ทศานุภาพของการจัดการความรู้*”, *KM สำนักงบประมาณ.*
ค้นเมื่อ 14, กรกฎาคม 2554. จาก <http://www.bb.go.th/bbkm/content.asp?option=viewdetail&ifmid>.
- วุฒิชัย อ่องนาวา. (2552) “*ปรัชญาญาณวิทยา*”, *ปรัชญาและศาสนา.* ค้นเมื่อ 14, ธันวาคม
2552. จาก <http://saengtham.wordpress.com/philosophy>.
- ศิริานุช อ่อนอิน. (2548). *กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพของชาวไทเขิน : กรณีศึกษาบ้าน*
ป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอมะเแตง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เสรี ชาเหล่า และเรืองยศ จันทศิริ. (2544). *กระบวนการเรียนรู้ของประชาชน คือ แนวทางพัฒนา ชุมชนและวิถีถด*
ชาติ. นครสวรรค์ : วิถีการพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2532). *ความหวังใหญ่ของสระคูณ.* กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory.* Englewood
Cliffs, NJ: Prentice-Hall.